

JOANNA TOKARSKA-BAKIR

# POD KLATWĄ

SPOŁECZNY PORTRET POGROMU KIELECKIEGO

TOM 1

WYDAWNICTWO CZARNA OWCA

WARSZAWA 2018

# SPIS TREŚCI

|            |    |
|------------|----|
| OD AUTORKI | 13 |
|------------|----|

## CZĘŚĆ I: RUCH

|                   |    |
|-------------------|----|
| ROZDZIAŁ 1: GŁOSY | 21 |
|-------------------|----|

|                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------|----|
| Ranek                                                     | 21 |
| Sklep z obuwiem męskim                                    | 23 |
| Niusia i Samuel spacerują                                 | 25 |
| Rafael Blumenfeld patrzy przez okno                       | 28 |
| Jechiel Alpert i jego żona Hanka                          | 31 |
| Marysia Machtynger nie jest dziś zdolna do pracy          | 35 |
| Gerszon Lewkowicz i Róża Opolska                          | 38 |
| Ładny chłopak                                             | 40 |
| Historia Borysa Wajnryba w szyneli                        | 42 |
| Józef Fajngold: był czwartek, niewiarygodnie piękny dzień | 44 |
| Średni najmłodszy                                         | 48 |
| Dora Dajbog i jej córka Izia                              | 51 |
| Estera Mappen                                             | 52 |
| Opowieść Niusi Borensztajn, ciąg dalszy                   | 55 |

|                             |    |
|-----------------------------|----|
| ROZDZIAŁ 2: DOWODY RZECZOWE | 58 |
|-----------------------------|----|

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Fotografie              | 58 |
| Masakra <i>low-tech</i> | 60 |
| Konkret                 | 61 |
| NN                      | 64 |
| Biegli                  | 67 |
| Szpital św. Aleksandra  | 69 |
| Siostra Helena Majtlis  | 70 |
| Kapitan Semen Mielnik   | 72 |
| Pogrzeb                 | 73 |
| Wyjdz                   | 76 |

|                          |    |
|--------------------------|----|
| ROZDZIAŁ 3: HENIO I INNI | 79 |
|--------------------------|----|

|                         |    |
|-------------------------|----|
| Janek Binkowski, lat 9  | 79 |
| Matki i ojcowie         | 80 |
| Antonina Biskupska      | 81 |
| Pustuła i jego dzieci   | 83 |
| Bezdzienna              | 84 |
| Henio Błaszczyk, lat 8  | 85 |
| Dygnarowicze i Pasowski | 88 |

|                                         |    |
|-----------------------------------------|----|
| Jan Dygnarowicz, kum Błaszczyka         | 90 |
| Szala z losem gwałtownie opada ku ziemi | 92 |
| Wątek Pasowskiego                       | 93 |
| Brzuchomówstwo                          | 96 |

## **CZĘŚĆ II: KADROWANIE**

### **ROZDZIAŁ 4: AUTORYTETY 101**

|                                                          |     |
|----------------------------------------------------------|-----|
| Silnica                                                  | 101 |
| Przestrzeń                                               | 102 |
| Pasterz                                                  | 106 |
| Eksplzja w katedrze                                      | 112 |
| Raporty z katedry                                        | 114 |
| Legenda o krwi i transfuzjach                            | 118 |
| Biskupi Bieniek i Wyszyński oraz ksiądz Józef Kruszyński | 119 |
| Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” o Żydach             | 125 |
| Dwa obrazy Żydów                                         | 128 |
| WiN i legenda o krwi                                     | 131 |

### **ROZDZIAŁ 5: WŁADZA LUDOWA I ŻYDZI 134**

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| Kumoterstwo                        | 134 |
| Schówek nr 1: „Syjoniści”          | 137 |
| Co czternasty                      | 144 |
| Upierzona ryba                     | 145 |
| Meldunki prezesa Kahanego          | 147 |
| Uprzywilejowanie                   | 150 |
| Wyzyskiwacze                       | 152 |
| Brutalco obrzezany, ostrzegamy cię | 155 |
| Zmęczenie                          | 157 |
| Prywatyzacja władzy                | 162 |
| Wojna wszystkich ze wszystkimi     | 166 |
| <i>Middle ground</i>               | 175 |
| Amnestia i amnezja                 | 177 |
| Komenda Wojewódzka MO Kielce       | 183 |

### **ROZDZIAŁ 6: RASZOMON 185**

|                                               |     |
|-----------------------------------------------|-----|
| Wstyd                                         | 192 |
| Dzień na Plantach                             | 193 |
| Schówek nr 2: Władysław Janowski przesłuchuje |     |
| Kalmana Zingera                               | 196 |
| Fryzjer Kociołkowski i Rachmil Tajtelbaum     | 199 |
| Gerszon Lewkowicz                             | 201 |
| Dane do raportu Adolfa Bermiana               | 202 |
| Akcja wagonowa                                | 207 |

|                                                             |                |
|-------------------------------------------------------------|----------------|
| <b>ROZDZIAŁ 7: KANIKUŁA</b>                                 | <b>209</b>     |
| Kielce z góry                                               | 209            |
| Kto pracował w hucie Ludwików w 1946 roku                   | 210            |
| Ja, strzelec As                                             | 215            |
| Rankiem w Ludwikowie                                        | 216            |
| Giser Władysław Dygnarowicz                                 | 218            |
| Rada zakładowa i wątek „polskiego oficera”                  | 219            |
| Na bramie                                                   | 223            |
| Co miał na koszuli Henryk Obara                             | 224            |
| Zeznania pracowników Ludwikowa w drugim śledztwie kieleckim | 225            |
| Władysław Dzikowski i jego raport                           | 226            |
| Bruno Piątek                                                | 231            |
| Julian Chorążak z Czarnolasu                                | 232            |
| Dozorca Stanisław Niewiarski                                | 235            |
| Brukarz Józef Kukliński                                     | 237            |
| Co widzieli robotnicy Ludwikowa                             | 239            |
| Kanikuła                                                    | 241            |
| Bez zbliżenia                                               | 243            |
| <br><b>ROZDZIAŁ 8: RUCHOME ŚWIĘTO</b>                       | <br><b>245</b> |
| Tłum                                                        | 245            |
| Dziesięć sztuk papierosów                                   | 247            |
| Prowokacje                                                  | 248            |
| Eskalacja                                                   | 250            |
| Ekscesy                                                     | 252            |
| Maks Erlbaum                                                | 254            |
| Gender zabijania                                            | 256            |
| Dzieci na Plantach                                          | 258            |
| Ojcowie i dzieci                                            | 261            |
| Rurarz                                                      | 263            |
| Szymkiewicz                                                 | 265            |
| Ratowanie                                                   | 268            |
| <br><b>ROZDZIAŁ 9: DOZORCY Z PLACU WOLNOŚCI</b>             | <br><b>271</b> |
| Sklep a dziupla                                             | 271            |
| W restauracji Błaszczyka                                    | 273            |
| Podział pracy: zabójstwo Prajsa                             | 275            |
| Zabójstwo Kerszów                                           | 279            |
| Portale społecznościowe 1946                                | 281            |
| Żydowskie                                                   | 282            |
| Pożydowskie                                                 | 285            |
| Powstanie dozorców                                          | 287            |
| Restauracja Adamczyka: napad na Fiszów                      | 290            |
| Na ulicy Bartosza Głowackiego, w sklepie, około 16.00       | 292            |
| Milicyjna Izba Chorych                                      | 294            |
| Dwie teorie                                                 | 296            |

|                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------|------------|
| <b>ROZDZIAŁ 10: POCIĄGI</b>                               | <b>300</b> |
| Motyle okolic Kielc                                       | 300        |
| Gitelis i Sztarkman                                       | 303        |
| W pociągu z Piekoszowa do Kielc, stacja Kielce-Herby      | 304        |
| Impuls Krasowskiego                                       | 304        |
| Inżynier                                                  | 305        |
| Podróżująca z Gdańska do Kielc                            | 306        |
| Posterunek MO na stacji kolejowej w Kielcach i Koniecpolu | 307        |
| Kazik Redliński, harcerz, lat 16                          | 308        |
| Rękawy                                                    | 309        |

### **CZĘŚĆ III: WSTRZĄSY ZAPOWIADAJĄCE**

|                                               |            |
|-----------------------------------------------|------------|
| <b>ROZDZIAŁ 11: URZĄD BEZPIECZEŃSTWA</b>      | <b>317</b> |
| Challenger                                    | 317        |
| Słaba władza                                  | 318        |
| Strategie WUBP: Władysław Sobczyński          | 318        |
| Antysemityzm i patrioci                       | 322        |
| „Organizacja kierowana przez Żydów”           | 324        |
| WUBP: Mucha i Kwaśniewski                     | 325        |
| Albert Grynbaum                               | 328        |
| Sylwester Klimczak                            | 330        |
| Arendarski, Gajewski i szofer Ogonowski z 4pp | 332        |
| Zygmunt Majewski                              | 335        |
| Szaber w WUBP                                 | 336        |

|                                                            |            |
|------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ROZDZIAŁ 12: MILICJA OBYWATELSKA W KIELCACH</b>         | <b>339</b> |
| „Zróbmy im Kielce!”                                        | 339        |
| Patriotyzm Wiktora Kuźnickiego                             | 340        |
| Kobyłecki i Galiński, przedwojenni oficerowie              | 342        |
| Sędek i jego bracia                                        | 344        |
| Antoni Jarosz z Przewłoki, kwatermistrz KW MO              | 349        |
| Stefan Dobraczyński, major żandarmerii na Kresach          | 351        |
| Żydowski szmalcownik, Bronisław Kurczyński-Vogel           | 353        |
| Zdzisław Domagała i Młodzież Demokratyczna                 | 355        |
| Tadeusz Majewski-Laske, amant i złodziej hotelowy          | 357        |
| Euzebiusz Rydzek i „wypędki z NSZ”                         | 359        |
| Zygmunt Majewski kontra reszta świata                      | 361        |
| Roman Olszański-Przybyłowski z Podlaskiego Legionu Śmierci | 363        |
| Marian Warych i złote zęby sowieckich żołnierzy            | 366        |
| Stefan Latosiński z NSZ, AK, BCh i AL                      | 367        |

|                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------|------------|
| <b>ROZDZIAŁ 13: WOJEWODA WIŚLICZ-IWAŃCZYK I JEGO LUDZIE</b> | <b>369</b> |
| Kobyle Bagno i Kotyska                                      | 369        |
| Jagdhaus Marcule                                            | 371        |

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| Urząd Wojewódzki w Kielcach i Hufce Budowlane „Świt” | 372 |
| Mafijny klientelizm                                  | 375 |
| Wiślicz i Żydzi                                      | 377 |
| Władza świecka i duchowna, cd.                       | 379 |
| Odezwa, której nie było                              | 380 |
| Echa                                                 | 382 |

## **ROZDZIAŁ 14: WOJSKOWI. 2 WARSZAWSKA DYWIZJA PIECHOTY I KBW 384**

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| Stanisław Kupsza, Kazimierz Konieczny i Antoni Frankowski | 390 |
| Major Markiewicz                                          | 392 |
| Raport Koniecznego: do akcji wkracza 2 DP                 | 393 |
| Pierwsze odbieranie broni: Konieczny                      | 395 |
| Drugie odbieranie broni: Rypyst i Jędrzejczyk             | 397 |
| Śmierć Seweryna Kahanego w relacji Izraela Terkeltauba    | 399 |
| Spotkanie nad trumną                                      | 400 |
| Artur Pollak                                              | 401 |

## **ROZDZIAŁ 15: BOGEYMAN 404**

|                                    |     |
|------------------------------------|-----|
| Historia opowiedziana samemu sobie | 404 |
| Prowokacja                         | 406 |
| „Panoszenie się”                   | 409 |
| Iskra i podpałka                   | 413 |
| Michał Chęciński i jego archiwum   | 417 |
| Pogrom jako słowo obce             | 422 |

## **CZĘŚĆ IV: WSTRZĄSY WTÓRNE**

## **ROZDZIAŁ 16: CZTERDZIEŚCI LAT PÓŹNIEJ 427**

|                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------|-----|
| Książdz                                                              | 427 |
| Plastyk                                                              | 428 |
| Kierownik oświatowy Hufców „Świt”                                    | 428 |
| Mieszkanka domu przy ulicy Planty, ur. 1924, obecna w chwili pogromu | 429 |
| Nauczycielka                                                         | 432 |
| Socjolog, syn strażaka                                               | 434 |
| Nauczycielka matematyki                                              | 437 |
| Filolożka, żona adwokata                                             | 438 |
| Robotnica                                                            | 439 |
| Sprzedawczyni                                                        | 440 |
| Inżynier                                                             | 441 |
| Żołnierz KBW                                                         | 442 |

## **APENDYKSY 445**

|                                                                        |     |
|------------------------------------------------------------------------|-----|
| Apendyks 1: Liczba i lista ofiar                                       | 446 |
| Apendyks 2: Lista ocalałych w pogromie kieleckim i niektórych świadków | 462 |

|                                                                                                                                                 |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Apendyks 3: Komentarz patomorfologa do dokumentacji medycznej<br>ze zbioru AIPN Ki 41_520_t1, cz. 2, 31 grudnia 2016 roku                       | 484        |
| Apendyks 4: Zabójstwa Żydów na Kielecczyźnie od wkroczenia Armii Czerwonej<br>w styczniu 1945 roku do lipca 1946 roku (bez pogromu kieleckiego) | 486        |
| <b>BIOGRAMY</b>                                                                                                                                 | <b>499</b> |
| <b>SPIS ILUSTRACJI</b>                                                                                                                          | <b>562</b> |
| <b>BIBLIOGRAFIA</b>                                                                                                                             | <b>569</b> |
| <b>PODZIĘKOWANIA</b>                                                                                                                            | <b>588</b> |
| <b>PRZYPISY</b>                                                                                                                                 | <b>591</b> |